

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
ELEANOR SHARPSTON
przedstawiona w dniu 14 listopada 2013 r.¹

Sprawa C-351/12

**Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o.s. (OSA)
przeciwko
Léčebné lázně Mariánské Lázně, a. s.**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Krajský soud v Plzni (Republika Czeska)]

Prawa autorskie i pokrewne w społeczeństwie informacyjnym — Dyrektywa 2001/29/WE — Definicja „publicznego udostępniania” — Udostępnianie za pośrednictwem odbiorników radiowych lub telewizyjnych do sypialni w zakładzie uzdrowiskowym — Bezpośredni skutek — Swoboda świadczenia usług — Prawa wyłączne przyznane organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w państwie członkowskim

1. Odbiorniki radiowe i telewizyjne w sypialniach w oferującym zakwaterowanie uzdrowiskowym ośrodku zdrowotnym w Republice Czeskiej zapewniają dostęp do transmitowanych utworów. Zgodnie z dyrektywą 2001/29² podmioty praw autorskich do takich utworów mają wyłączne prawo do zezwalania na ich „publiczne udostępnianie” i mogą dochodzić za to opłat. Organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi posiadająca wyłączne prawa do zawierania umów licencyjnych i pobierania opłat w imieniu autorów utworów muzycznych w Republice Czeskiej dochodzi opłat za takie publiczne udostępnianie przez dany zakład. Zakład ten sprzeciwia się temu, podnosząc, że przedmiotowa usługa nie jest „publicznym udostępnianiem” oraz że terytorialny monopol czeskiej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi narusza wynikające z przepisów Unii o swobodzie świadczenia usług prawo zakładu do zawarcia umowy licencyjnej z organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w innym państwie członkowskim – który to problem jest pogłębiany przez nadużywanie przez organizację czeską jej pozycji dominującej w kraju poprzez nakładanie nadmiernych opłat.

2. Krajský soud v Plzni (sąd okręgowy w Pilźnie) chciałby ustalić: czy rozpatrywana usługa stanowi „publiczne udostępnianie” w rozumieniu dyrektywy 2001/29; czy właściwe przepisy tej dyrektywy są wystarczająco precyzyjne i bezwarunkowe, aby powoływać się na nie w sporze pomiędzy podmiotami indywidualnymi; a także czy prawo Unii zakazuje państwu członkowskiemu przyznawania pojedynczej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi praw wyłącznych na swoim terytorium.

1 — Język oryginału: angielski.

2 — Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).

Stosowne przepisy prawa Unii

Prawo autorskie i prawa pokrewne

3. Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 stanowi: „[p]aństwa członkowskie powinny zapewnić autorom wyłączne prawo do zezwalania lub zabrania na jakiegokolwiek publiczne udostępnianie ich utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, włączając podawanie do publicznej wiadomości ich utworów w taki sposób, że osoby postronne mają do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie”.

4. Artykuł 5 dyrektywy 2001/29 przewiduje w szczególności:

„[...]

2. Państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania określonego w art. 2 w następujących przypadkach:

[...]

e) w odniesieniu do zwielokrotnień programów dokonywanych przez instytucje społeczne prowadzone w celach niehandlowych, takie jak szpitale lub więzienia, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę.

3. Państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do praw określonych w [art. 3] w następujących przypadkach:

[...]

b) korzystania dla dobra osób niepełnosprawnych, jeżeli korzystanie odnosi się bezpośrednio do upośledzenia i nie ma handlowego charakteru, w rozmiarze, który wynika z tego upośledzenia;

[...]

5. Wyjątki i ograniczenia przewidziane w [ust. 3] powinny być stosowane tylko w niektórych szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu objętego ochroną ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich”.

Swoboda świadczenia usług

5. Artykuł 56 i nast. TFUE zakazują³ wszelkich ograniczeń w swobodnym świadczeniu usług wewnątrz Unii w odniesieniu do obywateli państw członkowskich mających swe przedsiębiorstwo w państwie członkowskim innym niż państwo odbiorcy świadczenia. Usługi zostały zdefiniowane w art. 57 TFUE jako „świadczenia wykonywane zwykle za wynagrodzeniem w zakresie, w jakim nie są objęte postanowieniami o swobodnym przepływie towarów, kapitału i osób”, oraz obejmujące zwłaszcza działalność „o charakterze przemysłowym”, „o charakterze handlowym”, „rzemieślnicza” oraz „wykonywanie wolnych zawodów”.

3 — Z zastrzeżeniem pewnych warunków niemających w tym miejscu znaczenia.

6. Przepisy te są wykonywane i wyjaśniane między innymi przez dyrektywę 2006/123⁴, której art. 1 stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa ustanawia ogólne przepisy ułatwiające korzystanie ze swobody przedsiębiorczości przez usługodawców oraz swobodnego przepływu usług, zapewniając przy tym wysoki poziom jakości usług.

2. Niniejsza dyrektywa nie dotyczy liberalizacji usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym zarezerwowanych dla podmiotów publicznych lub prywatnych ani prywatyzacji podmiotów publicznych świadczących usługi.

3. Niniejsza dyrektywa nie dotyczy zniesienia monopolu w zakresie świadczenia usług ani pomocy przyznawanej przez państwa członkowskie, objętej wspólnotowymi regułami konkurencji.

Niniejsza dyrektywa nie ogranicza swobody państw członkowskich w zakresie zdefiniowania, w zgodzie z prawem wspólnotowym, usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym, określania, w jaki sposób usługi te powinny być zorganizowane i finansowane, zgodnie z zasadami pomocy państwa, oraz ustalania szczegółowych wymogów, którym podlegają.

[...]”.

7. Artykuł 2 w szczególności stanowi:

„[...]”

2. Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do następujących rodzajów działalności:

a) usług o charakterze nieekonomicznym świadczonych w interesie ogólnym;

[...]”.

8. Artykuł 4 ust. 1 określa „usługę” jako „wszelką działalność gospodarczą prowadzoną na własny rachunek, zwykle świadczoną za wynagrodzeniem, zgodnie z art. [57 TFUE]”.

9. Artykuł 16 dyrektywy 2006/123 przewiduje w szczególności:

„1. Państwa członkowskie uznają prawo usługodawców do świadczenia usług w państwie członkowskim innym niż to, w którym prowadzą oni przedsiębiorstwo.

[...]Państwa członkowskie nie uzależniają możliwości podejmowania lub prowadzenia działalności usługowej na ich terytorium od spełnienia wymogów sprzecznych z następującymi zasadami:

a) niedyskryminacja: wymóg nie może ani bezpośrednio, ani pośrednio dyskryminować ze względu na przynależność państwową, lub w przypadku osób prawnych ze względu na państwo członkowskie, w którym prowadzą przedsiębiorstwo;

[...]”

4 — Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. L 376, s. 36).

2. Państwa członkowskie nie mogą ograniczać swobody świadczenia usług przez usługodawcę prowadzącego przedsiębiorstwo w innym państwie członkowskim poprzez nałożenie któregośkolwiek z następujących wymogów:

- a) obowiązek prowadzenia przez usługodawcę przedsiębiorstwa na ich terytorium;
- b) obowiązek uzyskania przez usługodawcę zezwolenia od ich właściwych organów, w tym wpisu do rejestru lub rejestracji w zrzeszeniu lub stowarzyszeniu zawodowym na ich terytorium, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w niniejszej dyrektywie lub innych aktach prawa wspólnotowego;

[...]”.

10. Jednakże na podstawie art. 17 art. 16 nie ma zastosowania między innymi do:

„1) usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym w innym państwie członkowskim [...];

[...]

11) prawa autorskiego [oraz] praw pokrewnych [...]”.

Przepisy dotyczące konkurencji znajdujące zastosowanie do przedsiębiorstw

11. Artykuł 102 TFUE stanowi w szczególności, że:

„Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane jest nadużywanie przez jedno lub większą liczbę przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej jego części, w zakresie, w jakim może wpływać na handel między państwami członkowskimi.

Nadużywanie takie może polegać w szczególności na:

- a) narzucaniu w sposób bezpośredni lub pośredni niesłusznych cen zakupu lub sprzedaży albo innych niesłusznych warunków transakcji;

[...]”.

12. Artykuł 106 TFUE stanowi w szczególności, że:

„1. Państwa członkowskie, w odniesieniu do przedsiębiorstw publicznych i przedsiębiorstw, którym przyznają prawa specjalne lub wyłączne, nie wprowadzają ani nie utrzymują żadnego środka sprzecznego z normami traktatów, w szczególności z normami [zakazującymi dyskryminacji ze względu na przynależność państwową i dotyczącymi konkurencji].

2. Przedsiębiorstwa zobowiązane do zarządzania usługami świadczonymi w ogólnym interesie gospodarczym lub mające charakter monopolu skarbowego podlegają normom traktatów, zwłaszcza regułom konkurencji, w granicach, w jakich ich stosowanie nie stanowi prawnej lub faktycznej przeszkody w wykonywaniu poszczególnych zadań im powierzonych. Rozwój handlu nie może być naruszony w sposób pozostający w sprzeczności z interesem Unii.

[...]”.

Właściwe prawo czeskie

13. Na podstawie § 23 ustawy nr 121/2000 o prawie autorskim (zwanej dalej „ustawą o prawie autorskim”) „[p]rzeprowadzanie transmisji radiowej lub telewizyjnej utworu” oznacza udostępnienie utworu transmitowanego drogą radiową lub telewizyjną za pomocą urządzeń technicznie przystosowanych do odbierania transmisji radiowych lub telewizyjnych. Jednakże nie obejmuje to udostępniania utworu pacjentom przy zapewnianiu opieki zdrowotnej w zakładach opieki zdrowotnej⁵.

14. Zgodnie z § 97 ust. 1 ustawy o prawie autorskim osoba uprawniona do wykonywania zbiorowego zarządzania jest organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Na podstawie § 98 ust. 6 lit. c) tej ustawy wnioskodawcy udziela się upoważnienia, jeżeli między innymi żadna inna osoba nie została już upoważniona do wykonywania tego uprawnienia w związku z przedmiotem podlegającym ochronie i w zakresie, w jakim odnosi się to danego do utworu, w związku z tym rodzajem utworu. Sąd odsyłający stwierdza, że przepis ten wprowadza w Republice Czeskiej monopol ustawowy.

Okoliczności faktyczne, postępowanie i przedłożone pytania

15. Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o.s. (związek ochrony prawa autorskiego do utworów muzycznych, zwany dalej „OSA”) jest upoważnioną organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w Republice Czeskiej. Wykonuje także czynności w imieniu innych organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi utworzonych w Republice Czeskiej i w niektórych innych państwach członkowskich.

16. Léčebné lázně Mariánské Lázně, a. s. (uzdrowisko lecznicze Mariańskie Łaźnie SA, zwana dalej „uzdrowiskiem”) świadczy między innymi leczenie stacjonarne i ambulatoryjne (zapobieganie, leczenie i rehabilitacja) przy użyciu miejscowych naturalnych źródeł leczniczych, wraz z noclegiem i wyżywieniem.

17. W rozpatrywanym okresie (od dnia 1 maja 2008 r. do dnia 31 grudnia 2009 r.) w sypialniach należących do uzdrowiska zainstalowano odbiorniki radiowe i telewizyjne, zapewniające dostęp do utworów, którymi zarządzał OSA. Jednakże uzdrowisko nie miało umowy licencyjnej z OSA. OSA dochodzi opłat w wysokości 546 995 CZK (około 21 000 EUR), wraz z odsetkami.

18. Uzdrowisko podnosi, że podlega wyłączeniu na podstawie § 23 ustawy o prawie autorskim. Przepis ten jego zdaniem jest zgodny z dyrektywą 2001/29, lecz gdyby tak nie było, to dyrektywa ta nie mogłaby być powoływana w sporach między podmiotami indywidualnymi. Ponadto twierdzi, że OSA nadużywa swojej pozycji monopolistycznej poprzez naliczanie opłat wyższych niż pobierane w sąsiadujących państwach członkowskich. Uzdrowisko, którego klientela jest międzynarodowa i którego zestawy telewizyjne i radiowe odbierają transmisje zagraniczne, znajduje się więc w niekorzystnej sytuacji konkurencyjnej względem podobnych zakładów w sąsiadujących państwach członkowskich.

19. Krajský soud v Plzni zwraca się o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie następujących pytań:

„1) Czy dyrektywę 2001/29 [...] należy interpretować w ten sposób, iż odstępstwo niedopuszczające wynagrodzenia dla autorów za udostępnianie ich utworów w drodze transmisji telewizyjnej lub radiowej za pośrednictwem odbiorników telewizyjnych lub radiowych pacjentom w pokojach zakładu uzdrowiskowego, który jest przedsiębiorstwem, jest sprzeczne z art. 3 i 5 [art. 5 ust. 2 lit. e), art. 5 ust. 3 lit. b), art. 5 ust. 5]?”

5 — Do sierpnia 2008 r. wyjątek ten obejmował także udostępnianie utworu zakwaterowanym osobom w trakcie świadczenia usług związanych z zakwaterowaniem.

- 2) Czy treść tych przepisów dyrektywy dotyczących powyższego korzystania z utworu jest bezwarunkowa i wystarczająco precyzyjna, aby organizacje zajmujące się zbiorowym zarządzaniem prawami autorskimi mogły powoływać się na nie przed sądami krajowymi w sporze pomiędzy podmiotami indywidualnymi, w przypadku gdy państwo nie dokonało właściwej transpozycji tej dyrektywy do prawa krajowego?
- 3) Czy art. 56 i nast. oraz art. 102 [TFUE] (lub, w odpowiednim przypadku, art. 16 dyrektywy 2006/123[...]) należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie stosowaniu przepisów prawa krajowego, które zastrzegają wykonywanie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi na terytorium państwa tylko jednej (monopolistycznej) organizacji zajmującej się zbiorowym zarządzaniem prawami autorskimi, a tym samym nie zezwalają usługobiorcom na swobodny wybór organizacji zajmującej się zbiorowym zarządzaniem z innego państwa Unii Europejskiej?.

20. Pisemne uwagi zostały przedstawione przez strony postępowania głównego, przez rządy czeski, niemiecki, węgierski, austriacki i polski oraz Komisję Europejską – z których wszystkie, z wyjątkiem rządu niemieckiego, przedstawiły również uwagi ustne na rozprawie w dniu 26 czerwca 2013 r. Stanowiska te zostały ograniczone, na żądanie Trybunału, do pytania trzeciego w zakresie, w jakim odnosi się ono do wykładni art. 56 TFUE.

Ocena

W przedmiocie pytania pierwszego

21. Kwestią podstawową jest to, czy sytuacja, o której mowa w § 23 ustawy o prawie autorskim (utwory objęte prawem autorskim udostępnione za pomocą transmisji radiowej lub telewizyjnej pacjentom objętym opieką zdrowotną w zakładzie opieki zdrowotnej), powinna być analizowana w ten sam sposób co sytuacja w sprawie SGAE⁶ (w której Trybunał stwierdził, że rozprowadzanie przez hotel sygnału poprzez odbiorniki telewizyjne do klientów zatrzymujących się w pokojach tego hotelu stanowiło „publiczne udostępnianie”), czy sytuacja w sprawie SCF⁷ (w której Trybunał uznał, że „publiczne udostępnianie” nie obejmuje bezpłatnego nadawania fonogramów w prywatnej praktyce dentystycznej na rzecz pacjentów, którzy nie dokonywali żadnego czynnego wyboru w tej kwestii).

22. Oczywiście do właściwego sądu krajowego należy ustalenie, czy sytuacja w postępowaniu głównym – dotyczącym nadawanych utworów udostępnianych w sypialniach w zakładzie uzdrowiskowym – wchodzi w zakres utworów udostępnianych pacjentom objętym opieką zdrowotną w zakładzie zdrowotnym w rozumieniu § 23 ustawy o prawie autorskim.

23. Mówiąc w skrócie, OSA, rząd czeski i Komisja podnoszą, że udostępnianie utworu poprzez odbiornik telewizyjny lub radiowy w sypialni w zakładzie uzdrowiskowym stanowi publiczne udostępnianie. Uważają, że okoliczności takie są podobne do okoliczności występujących w sprawie SGAE i są odmienne od okoliczności występujących w sprawie SCF. Uzdrowisko obrało pogląd przeciwny.

24. Zgadzam się z OSA, rządem czeskim i Komisją.

6 — Wyrok Trybunału z dnia 7 grudnia 2006 r. w sprawie C-306/05 SGAE, Zb.Orz. s. I-11519, pkt 32–47.

7 — Wyrok Trybunału z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie C-135/10 SCF, pkt 70–102.

25. Jest prawdą, że w wyroku w sprawie SCF Trybunał dokonywał wykładni wyrażenia „publiczne udostępnianie” ujętego w art. 8 ust. 2 dyrektywy 92/100⁸, a nie w art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29. Jednakże czyniąc to, w dużej mierze powoływał się na swoje wyroki w sprawie SGAE i w sprawie Football Association Premier League i in.⁹, które dotyczyły art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29. Jakkolwiek dokonał rozróżnienia pomiędzy tymi dwoma przepisami, uczynił to tylko w celu podkreślenia tym większego znaczenia zarobkowego charakteru działalności w kontekście dyrektywy 92/100¹⁰.

26. W tamtym orzecznictwie Trybunał określił szereg kryteriów, pochodzących częściowo z interpretacji umów międzynarodowych wiążących Unię lub jej państwa członkowskie¹¹, dla ustalenia, czy doszło do „publicznego udostępnienia” w rozumieniu omawianych dyrektyw. Kryteria te można opisać zwięźle w następujący sposób.

27. Po pierwsze, wyrażenie to należy rozumieć szeroko, w sposób gwarantujący wysoki poziom ochrony uprawnionych¹². Po drugie, określony środek udostępniania nie jest okolicznością przesądzającą; znaczenie ma zapewnienie publiczności możliwości dostępu przedmiotowych utworów¹³. Po trzecie, pojęcie „publiczne” oznacza, iż chodzi o nieokreśloną, lecz znaczną liczbę potencjalnych widzów lub słuchaczy i w tym względzie należy mieć na uwadze kumulatywne skutki dotyczące znacznej liczby potencjalnych odbiorców, rozpatrywanych zarówno łącznie, jak i sukcesywnie¹⁴. Po czwarte, przedmiotowy krąg odbiorców powinien być „nowy” w tym rozumieniu, że jest on odmienny od kręgu odbiorców rozważanego przy wydawaniu zgody na pierwotną transmisję (jak ma to miejsce w sytuacji, gdy transmisja przeznaczona do prywatnego oglądania jest pokazywana dużej widowni)¹⁵. Na koniec, w sytuacji gdy udostępnianie obejmuje element zarobkowy (na przykład wówczas, gdy przyciąga klientów), jest to istotna wskazówka, że jest ono objęte zakresem nie tylko prawa do godziwego wynagrodzenia na podstawie art. 8 dyrektywy 1992/100 lub dyrektywy 2006/115, lecz również prawa do publicznego udostępniania na gruncie art. 3 dyrektywy 2001/29¹⁶.

28. Przy zastosowaniu tych kryteriów wydaje mi się, że zapewnianie odbiorników radiowych i telewizyjnych w sypialniach w zakładzie uzdrowiskowym wraz z odnośnym sygnałem umożliwiającym słuchanie lub oglądanie transmisji musi wchodzić w zakres „publicznego udostępniania”, o którym mowa w art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, chyba że w wyjątkowych okolicznościach jedno z kryteriów lub większa ich liczba nie została spełniona. W szczególności zakład uzdrowiskowy prawdopodobnie może, zarówno równocześnie, jak i sukcesywnie, pomieścić nieokreśloną, lecz znaczącą liczbę ludzi mogących odbierać transmisje w swoich pokojach, którzy stanowią nowy krąg odbiorców w tym

8 — Dyrektywa Rady 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. L 346, s. 61); zob. aktualnie art. 8 ust. 2 dyrektywy 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (wersja ujednolicona) (Dz.U. L 376, s. 28). Przepis ten (niezmieniony w 2006 r.) stanowi: „Państwa członkowskie ustanawiają prawo w celu zapewnienia wypłaty jednorazowego godziwego wynagrodzenia płatnego przez użytkownika, jeżeli fonogram opublikowany w celach handlowych lub powielony egzemplarz takiego fonogramu zostaną użyte do nadania przez środki bezprzewodowe lub w jakikolwiek sposób odtworzone [udostępnione] publicznie, oraz zapewnienia jego podziału między właściwych [artystów] wykonawców i producentów fonogramów [...]”.

9 — Wyrok Trybunału z dnia 4 października 2011 r. w sprawach połączonych C-403/08 i C-429/08 Football Association Premier League i in., Zb.Orz. s. I-9083, pkt 183–207.

10 — Zobacz ww. wyroki: w sprawie SCF, pkt 74, 75, 89; w sprawie Football Association Premier League i in., pkt 188.

11 — W szczególności: Międzynarodowa konwencja o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych, sporządzona w Rzymie dnia 26 października 1961 r.; Konwencja berneńska w sprawie ochrony utworów literackich i artystycznych (Akt paryski z dnia 24 lipca 1971 r.), zmieniona w dniu 28 września 1979 r.; Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej w załączniku 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), sporządzonego w Marrakeszu dnia 15 kwietnia 1994 r. i przyjętego na mocy decyzji Rady 94/800/WE z dnia 22 grudnia 1994 r. (Dz.U. L 336, s. 1); oraz Traktat WIPO (Światowej Organizacji Własności Intelektualnej) o artystycznych wykonaniach i fonogramach, sporządzony w dniu 20 grudnia 1996 r. i zatwierdzony decyzją Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. L 89, s. 6).

12 — Zobacz ww. wyroki: w sprawie SGAE, pkt 36; w sprawie Football Association Premier League i in., pkt 186.

13 — Zobacz ww. wyroki: w sprawie SGAE, pkt 43–46; w sprawie Football Association Premier League i in., pkt 192–194; w sprawie SCF, pkt 82.

14 — Zobacz ww. wyroki: w sprawie SGAE, pkt 37–39; w sprawie SCF, pkt 84–87.

15 — Zobacz ww. wyroki: w sprawie SGAE, pkt 40–42; w sprawie Football Association Premier League i in., pkt 197–199.

16 — Zobacz ww. wyroki: w sprawie SGAE, pkt 44; w sprawie Football Association Premier League i in., pkt 204–206; w sprawie SCF, pkt 88 i nast.

rozumieniu, że pierwotne upoważnienie dotyczyło transmisji kierowanej do osób fizycznych słuchających ich lub oglądających je osobiście lub w swoim własnym kręgu prywatnym lub rodzinnym. Ponadto trudno zaprzeczyć, że zapewnianie odbiorników radiowych i telewizyjnych w sypialniach ma dla zakładu charakter zarobkowy z tego względu, iż wydaje się, że ich obecność z większym prawdopodobieństwem przyciąga klientów niż ich brak. Samo uzdrowisko podnosiło, że znajdzie się w niekorzystnej sytuacji konkurencyjnej, jeżeli będzie zobowiązane do zapłaty wyższych opłat niż zakłady w sąsiednich krajach. Każda tego rodzaju niekorzystna sytuacja byłaby pogłębiona, gdyby owo uzdrowisko nie zapewniało w ogóle dostępu do transmisji, a czyniłyby to wszystkie konkurencyjne zakłady.

29. W wyroku w sprawie SCF Trybunał uznał, że odnośne kryteria nie były spełnione w sytuacji, gdy muzyka tła była odtwarzana w obecności pacjentów w prywatnej klinice dentystycznej. W szczególności: pacjenci dentysty stanowią „określony krąg potencjalnych odbiorców”, nie zaś nieoznaczony „ogół osób”; w każdym czasie są oni nieliczni; odtwarzanie muzyki tła prawdopodobnie nie ma jakiegokolwiek wpływu na dochody dentysty; a pacjentom muzyka jest udostępniana niezależnie od ich woli w tej kwestii¹⁷.

30. Żadne z tych rozważań nie wydaje się mieć zastosowania w sytuacji takiej jak sytuacja w postępowaniu głównym. Zakłady uzdrowiskowe mają zazwyczaj szerszą i mniej określoną klientelę niż dentyści (pełnomocnik uzdrowiska opisał je na rozprawie jako prawdopodobnie największy taki zakład w Europie). Dostępność transmisji telewizyjnych lub radiowych w sypialniach może wpływać na wybór zakładu przez pacjenta, a w tym zakresie możliwości wyboru mogą być znaczne.

31. Ponadto odbiorniki telewizyjne i radiowe są umieszczone w sypialniach osób zakwaterowanych. Są one używane w kontekście korzystania z obiektów oferowanych przez uzdrowisko, a nie zapewnianej przez nie opieki zdrowotnej. Taka sytuacja jest oczywiście analogiczna do sytuacji gości hotelowych w sprawie SGAE.

32. Jako kwestię wtórną należy rozważyć, czy okoliczności w postępowaniu głównym mogą być zaliczone do wyjątków przewidzianych w art. 5 ust. 2 lit. e) lub art. 5 ust. 3 lit. b) dyrektywy 2001/29. Moim zdaniem nie mogą.

33. Artykuł 5 ust. 2 lit. e) nie ma zastosowania, ponieważ dotyczy ewentualnego wyjątku od prawa do zwielokrotniania z art. 2 dyrektywy, a nie prawa zezwalania na publiczne udostępnienie z art. 3. Jedynie ten ostatni artykuł jest przedmiotem sporu w postępowaniu głównym. W każdym razie art. 5 ust. 2 lit. e) obejmuje „instytucje społeczne prowadzone w celach niehandlowych, takie jak szpitale lub więzienia”. Zakład uzdrowiskowy prowadzony w celu zarobkowym nie spełnia tej definicji.

34. Artykuł 5 ust. 3 lit. b) ogranicza się nie tylko do zastosowań o charakterze niehandlowym, ale także do korzystania „dla dobra osób niepełnosprawnych, jeżeli korzystanie odnosi się bezpośrednio do upośledzenia [...], w rozmiarze, który wynika z tego upośledzenia”. W postanowieniu odsyłającym lub w twierdzeniach przedstawionych Trybunałowi nic nie wskazuje na jakikolwiek związek pomiędzy dostępnością odbiorników telewizyjnych i radiowych w sypialniach uzdrowiska i konkretną niepełnosprawnością, na którą mogą cierpieć pacjenci.

35. W zakresie, w jakim żaden z tych wyjątków może nie mieć zastosowania, art. 5 ust. 5 – do którego także odnosi się sąd krajowy i który jedynie ogranicza zakres tych wyjątków – nie ma żadnego znaczenia.

17 — Zobacz ww. wyrok w sprawie SCF, pkt 95–98.

36. Chciałabym zatem odpowiedzieć na pierwsze pytanie w ten sposób, że odstępstwo na gruncie prawa krajowego niedopuszczające wynagrodzenia dla autorów za udostępnianie utworów za pomocą odbiorników telewizyjnych lub radiowych w pokojach w zakładzie uzdrowiskowym, który jest przedsiębiorstwem, jest sprzeczne z dyrektywą 2001/29.

W przedmiocie pytania drugiego

37. Czy odpowiednie przepisy dyrektywy 2001/29 są wystarczająco bezwarunkowe i precyzyjne, aby organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi mogła powołać się na nie przed sądami krajowymi, jeżeli państwo członkowskie nie dokonało właściwej transpozycji dyrektywy?

38. Mówiąc w skrócie, OSA udziela na to pytanie odpowiedzi twierdzącej. Przytaczając wyrok w sprawie Küçükdeveci¹⁸, uważa, że sąd krajowy rozpatrujący tego rodzaju spór powinien zaniechać stosowania wszelkich sprzecznych przepisów § 23 ustawy o prawie autorskim.

39. Uzdrowisko podnosi, że według kryteriów z wyroku w sprawie Foster i in.¹⁹ OSA jest emanacją państwa: podlega on władzy i kontroli państwa oraz posiada specjalne uprawnienia wykraczające ponad uprawnienia wynikające z normalnych przepisów znajdujących zastosowanie w stosunkach pomiędzy jednostkami. Powinien zatem zostać zrównany z państwem i nie może powoływać się na skutki dyrektywy.

40. Rząd czeski uważa, że kwestia bezpośredniej skuteczności nie występuje: warunki zastosowania wyjątku z § 23 ustawy o prawie autorskim – prowadzenie transmisji w zakładzie opieki zdrowotnej oraz w ramach świadczenia opieki zdrowotnej – nie zostały spełnione. Nawet jeśli uzdrowisko jest zakładem opieki zdrowotnej na podstawie prawa krajowego, opieka taka nie jest świadczona klientom w ich sypialniach.

41. Rządy niemiecki i węgierski przypominają, że dyrektywa nie może samoistnie tworzyć obowiązków po stronie jednostki i organ publiczny lub inna osoba nie mogą powoływać się na nią przeciwko jednostce.

42. Komisja podnosi, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana sąd krajowy musi dokonywać wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem Unii. Wymogu tego nie zmienia fakt, że skutki prawne dyrektywy należy rozpatrywać w odniesieniu do jednostki lub w stosunkach między jednostkami.

43. Co do zasady zgadzam się z argumentami podniesionymi przez OSA i Komisję.

44. Po pierwsze, stosując prawo krajowe, sądy krajowe zobowiązane są dokonywać jego wykładni w miarę możliwości w świetle brzmienia i celu odnośnej dyrektywy, tak aby osiągnąć przewidziany w niej skutek. Obowiązek ten jest nierozzerwalnie związany z założeniami Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Umożliwia on tymże sądom zapewnienie pełnej skuteczności prawa Unii przy rozstrzygnięciu sporów podlegających ich właściwości.

45. Dopiero wówczas, gdy podejście takie jest niemożliwe – na przykład gdyby prowadziło ono do wykładni *contra legem* – należy rozważyć, czy właściwy przepis dyrektywy ma skutek bezpośredni, oraz jeżeli tak jest, czy skutek taki może być powoływany przeciwko stronie postępowania krajowego.

18 — Wyrok z dnia 19 stycznia 2010 r. w sprawie C-555/07, Zb.Orz. s. I-365, pkt 56.

19 — Wyrok z dnia 12 lipca 1990 r. w sprawie C-188/89, Rec. s. I-3313, pkt 16–22.

46. Dlatego to do sądu odsyłającego należy uczynienie wszystkiego, co wchodzi w zakres jego właściwości, przy uwzględnieniu wszystkich przepisów prawa krajowego i zastosowaniu uznanych w porządku krajowym metod wykładni, celem zapewnienia pełnej skuteczności dyrektywy 2001/29 i dokonania rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanym przez nią celem²⁰.

47. Po drugie, argument uzdrowiska, że OSA jest emanacją państwa, nie wydaje mi się istotny. Tylko wtedy, gdyby uzdrowisko mogło powoływać się na przepis dyrektywy 2001/29 nietransponowany do prawa krajowego, można by powoływać się na bezpośredni skutek dyrektywy wobec podmiotu państwowego²¹. Jednakże, jak wynika z proponowanej przeze mnie odpowiedzi na pytanie pierwsze, nie ma to miejsca. Uzdrowisko wydaje się raczej powoływać na wykładnię prawa krajowego niezgodną z dyrektywą. Taka wykładnia jest niedopuszczalna w świetle wyżej omówionego orzecznictwa²². W każdym razie twierdzenie, że OSA należy uznać za emanację państwa, wydaje się raczej trudne do wykazania, ponieważ organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi mają na celu egzekwowanie prywatnoprawnych uprawnień jednostek, a nie wykonywanie jakiegokolwiek władzy państwowej.

48. Na drugie pytanie należy zatem odpowiedzieć w ten sposób, że jeżeli państwo członkowskie nie dokonało właściwej transpozycji dyrektywy 2001/29, sąd krajowy rozpatrujący roszczenie o opłatę z tytułu korzystania z praw autorskich wobec jednostki musi interpretować prawo wewnętrzne w największym możliwym stopniu w świetle brzmienia i celu tej dyrektywy, tak by osiągnięty został zamierzony przez dyrektywę rezultat.

W przedmiocie pytania trzeciego

49. Sąd krajowy pyta, czy niektóre przepisy Unii dotyczące swobody świadczenia usług lub nadużywania pozycji dominującej zakazują państwu członkowskiemu, by zastrzegało wykonywanie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi na swoim terytorium na rzecz pojedynczej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, tworzącej monopol terytorialny, który pozbawia odbiorców usług swobody wyboru organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w innym państwie członkowskim.

Dopuszczalność

50. Komisja uważa, że kwestia ta ma bardzo niewielkie znaczenie dla sporu w postępowaniu głównym, dotyczącym definicji „publicznego udostępniania”. Rządy czeski i austriacki idą dalej: nic nie wskazuje na to, aby uzdrowisko starało się zawrzeć umowę z organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w innym państwie członkowskim, a także, niezależnie od odpowiedzi, nie może to mieć wpływu na roszczenia o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z utworów. Rządy te uważają to pytanie za niedopuszczalne. Na rozprawie OSA przyjął to samo stanowisko.

51. Nie zgadzam się, że Trybunał powinien odmówić odpowiedzi na to pytanie. Według utrwalonego orzecznictwa jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i który musi przyjąć na siebie odpowiedzialność za przyszłe orzeczenie, należy – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, które zadaje Trybunałowi. W konsekwencji w sytuacji, gdy postawione pytania

20 — Klasykami ilustracjami tych zasad są wyroki Trybunału: z dnia 13 listopada 1990 r. w sprawie C-106/89 Marleasing, Rec. s. I-4135; z dnia 5 października 2004 r. w sprawach połączonych od C-397/01 do C-403/01 Pfeiffer i in., Zb.Orz. s. I-8835; z dnia 4 lipca 2006 r. w sprawie C-212/04 Adeneler i in., Zb.Orz. s. I-6057. Ostatnio zob. na przykład wyroki Trybunału: z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie C-282/10 Dominguez, pkt 23 i nast. i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 5 września 2012 r. w sprawie C-42/11 Lopes Da Silva Jorge, pkt 53 i nast. i przytoczone tam orzecznictwo.

21 — Zobacz na przykład ww. wyrok w sprawie Dominguez, pkt 32 i nast., w szczególności pkt 38, 39 i przytoczone tam orzecznictwo.

22 — W pkt 44–46.

dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia. Jedynie w szczególnych okolicznościach może on odmówić wydania orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego, gdy jest oczywiste, że wykładnia, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi²³.

52. W bieżącej sprawie takie okoliczności nie występują. Postanowienie odsyłające zawiera wzmiankę, że uzdrowisko podnosiło, iż OSA nadużywa swojego ustawowego monopolu poprzez pobieranie opłat wyższych niż pobierane przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi z siedzibą w sąsiadujących państwach członkowskich. Aby poradzić sobie z tym argumentem, sąd odsyłający musi rozważyć tę sytuację na gruncie przepisów Unii dotyczących swobody świadczenia usług oraz konkurencji i ma prawo do ubiegania się w tym zakresie o wskazówki Trybunału Sprawiedliwości oraz do ich uzyskania.

Co do istoty

53. Rozważę tę sytuację najpierw w odniesieniu do nadużycia pozycji dominującej, a następnie do świadczenia usług.

– Nadużycie pozycji dominującej

54. Sąd odsyłający w rzeczywistości pyta, czy art. 102 TFUE zakazuje państwu członkowskiemu przyznawania organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi monopolu terytorialnego, który ogranicza wybór dla odbiorców usług tej organizacji.

55. Jak zostało wskazane w kilku stanowiskach przedstawionych Trybunałowi, monopol prawny w państwie członkowskim może stanowić pozycję dominującą w rozumieniu art. 102 TFUE. Jednak sam fakt stworzenia takiej sytuacji poprzez przyznanie praw specjalnych lub wyłącznych w rozumieniu art. 106 ust. 1 TFUE nie jest jako taki sprzeczny z art. 102 TFUE. Państwo członkowskie narusza zakazy ustanowione w tych dwóch przepisach jedynie w przypadkach, gdy dane przedsiębiorstwo jest skłaniane, poprzez samo wykonywanie tych praw, do nadużywania zajmowanej pozycji dominującej lub też gdy te prawa mogą stworzyć sytuację, w której przedsiębiorstwo to zostaje skłonione do popełnienia takiego nadużycia²⁴.

56. Nadużywanie podnoszone przez uzdrowisko w postępowaniu głównym polega na tym, że OSA pobiera nadmierne opłaty od użytkowników w sytuacji braku konkurencji. Ustalenie, czy opłaty te rzeczywiście są nadmierne, należy do sądu krajowego. Jeżeli tak jest (postanowienie odsyłające nie zawiera twierdzeń w tym zakresie), ze swojego ustalenia sąd ów powinien wysnuć wszelkie konsekwencje mające znaczenie w kontekście postępowania głównego. Każde stwierdzenie nadużycia pozycji dominującej będzie jednak odnosić się przede wszystkim do postępowania OSA, nie zaś do ważności ustawodawstwa krajowego, na podstawie którego doszło do przyznania monopolu. Ustawodawstwo to zostałoby podważone tylko wtedy, gdyby udowodniono, że skłania ono OSA do popełnienia takiego nadużycia. Zgadzam się z Komisją i z kilkoma państwami członkowskimi, że z akt sprawy nie wynika, aby warunki, na jakich przyznano monopol, prowadziły organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi do pobierania nadmiernych opłat. Jednakże do sądu krajowego należy podjęcie ostatecznego rozstrzygnięcia w tej sprawie w zakresie, w jakim jest ona podnoszona w postępowaniu głównym.

23 — Tytułem niedawnego przykładu zob. wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie C-492/11 Di Donna, pkt 24, 25 i przytoczone tam orzecznictwo.

24 — Tytułem niedawnego przykładu zob. wyrok z dnia 3 marca 2011 r. w sprawie C-437/09 AG2R Prévoyance, Zb.Orz. s. I-973, pkt 67, 68 i przytoczone tam orzecznictwo.

– Usługi

57. OSA i pewna liczba państw członkowskich podniosły, że działalność organizacji zbiorowego zarządzania nie jest objęta przepisami Unii dotyczącymi swobody świadczenia usług; albo nie są one w ogóle „usługami”, ponieważ stanowią po prostu wspólne korzystanie przez podmioty praw autorskich z ich praw, albo też są one usługami o charakterze nieekonomicznym świadczonymi w interesie ogólnym, wyłączonymi z zakresu stosowania dyrektywy 2006/123 na mocy jej art. 2 ust. 2 lit. a).

58. Nie zgadzam się. Działalność organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi była konsekwentnie uznawana za objętą przepisami traktatu dotyczącymi swobody świadczenia usług²⁵. Jest prawdą, że w pierwszej kolejności organizacje te świadczą usługi na rzecz swoich członków (podmiotów praw autorskich, w imieniu których pobierają opłaty). Jednakże do sztuczności prowadzi twierdzenie, że pomimo posiadania oddzielnej osobowości organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi jest jedynie przedłużeniem każdego z jej członków, działających w swoim własnym imieniu. Oczywiście organizacje takie świadczą usługi na rzecz podmiotów praw autorskich, którym w przeciwnym razie trudno byłoby pobierać opłaty, szczególnie z tytułu publicznego udostępniania utworów muzycznych.

59. Okoliczność, że usługi te nie mieszczą się ściśle w jednej z wymienionych (niewyczerpująco) w art. 57 TFUE kategorii lub że organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi z zasady funkcjonują na zasadzie działalności niezarobkowej, nie może moim zdaniem zmieniać tej sytuacji. Organizacje takie muszą wymagać jakiegokolwiek wynagrodzenia, choćby tylko na pokrycie kosztów personelu i kosztów administracyjnych. Z tego powodu trudno mi się również zgodzić, że działalność organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi stanowi usługi o charakterze nieekonomicznym świadczone w interesie ogólnym.

60. Ponadto organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi świadczą usługi nie tylko na rzecz podmiotów praw autorskich, lecz także na rzecz użytkowników takich jak uzdrowisko²⁶. Uczciwy i sumienny użytkownik chcący uiścić opłaty na rzecz podmiotów praw autorskich w odniesieniu do publicznego udostępniania ich utworów miałby trudności w uczynieniu tego w przypadku braku systemu licencji dla poszczególnych repertuarów przyznawanych przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

– Artykuł 16 dyrektywy 2006/123

61. Stanowiska przedstawione Trybunałowi są nieomal jednomyślne²⁷ w kwestii poglądu, że art. 16 dyrektywy 2006/123 nie ma zastosowania do sytuacji w postępowaniu głównym, choć różnią się co do powodów jego niestosowania. Argumenty są różne: działalność organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi nie stanowi „usług” w rozumieniu art. 4 ust. 1 dyrektywy; są to usługi nieekonomiczne świadczone w interesie ogólnym, wyłączone na mocy art. 2 ust. 2 lit. a); są to usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym, wyłączone z zakresu zastosowania art. 16 na podstawie art. 17 ust. 1; lub są wyłączone z zakresu stosowania art. 16 na podstawie art. 17 ust. 11, wykluczającego prawa autorskie i prawa pokrewne.

62. Rozważyłam już kwestię, czy działalność organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi może być uznana za niestanowiącą usług w ogóle lub za stanowiącą usługi nieekonomiczne świadczone w interesie ogólnym.

25 — Zobacz wyroki Trybunału: z dnia 25 października 1979 r. w sprawie 22/79 Greenwich Film Production, Rec. s. 3275, pkt 12; z dnia 2 marca 1983 r. w sprawie 7/82 GVL przeciwko Komisji, Rec. s. 483, pkt 38; z dnia 20 października 1993 r. w sprawach połączonych C-92/92 i C-326/92 Phil Collins i in., Rec. s. I-5145, pkt 24.

26 — Zobacz wyrok Trybunału z dnia 11 grudnia 2008 r. w sprawie C-52/07 Kanal 5 i TV 4, Zb.Orz. s. I-9275, pkt 29; a także pkt 40–42 opinii rzecznik generalnej V. Trstenjak w sprawie zakończonej ww. wyrokiem.

27 — Uzdrowisko jedynie pokrótce odniosło się do tego przepisu, w związku z wyrokiem czeskiego trybunału konstytucyjnego.

63. Wydaje mi się jednak, że działania te mogą zostać uznane za usługi świadczone w ogólnym interesie *gospodarczym* (art. 17 ust. 1 dyrektywy 2006/123), których zdefiniowanie należy do państw członkowskich (art. 1 ust. 3 tej dyrektywy) i które są w ten sposób wyraźnie wyłączone z zakresu zastosowania art. 16, jak również wyłączone z zakresu zastosowania dyrektywy na podstawie art. 1 ust. 2.

64. W każdym razie muszą one moim zdaniem zostać wyłączone z zakresu stosowania art. 16 dyrektywy 2006/123 (przepisu, co do którego sąd krajowy ubiega się o wskazówki), ponieważ wchodzi one w obszar prawa autorskiego i praw pokrewnych, wymienionych w art. 17 ust. 11 tejże dyrektywy. Jakkolwiek przy wykładni literalnej ostatni z wymienionych przepisów dotyczy tylko praw, jest oczywiste, że musi w rzeczywistości odnosić się do usług związanych z tymi prawami, gdyż tylko usługi mogą zostać wyłączone z zakresu stosowania art. 16. Ponadto art. 1 ust. 3 stanowi, że dyrektywa nie dotyczy zniesienia monopolu w zakresie świadczenia usług.

– Artykuł 56 i nast. TFUE

65. Okoliczność, że usługi świadczone przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi nie są objęte dyrektywą 2006/123 (jej art. 16), nie wyklucza ich z zakresu bardziej ogólnych przepisów art. 56 i nast. TFUE. W tej sytuacji trudno zaprzeczyć, że monopole terytorialne ograniczające obszar, na którym organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi mogą prowadzić działalność, ograniczają ich swobodę świadczenia usług, które to ograniczenie jest na podstawie tych przepisów z zasady zakazane. Ograniczają one również swobodę wyboru przez podmioty praw autorskich i użytkowników dostawców usług.

66. Debata przed Trybunałem koncentrowała się na tym, czy ograniczenia takie mogą być uzasadnione – czy realizują one cel zgodny z traktatami, czy są uzasadnione nadrzędnymi względami interesu ogólnego, czy są odpowiednie dla zapewnienia realizacji tego celu i nie wykraczają poza to, co jest niezbędne do jego osiągnięcia²⁸.

67. Wszelkie ustalenia w tym zakresie muszą być oparte na ustaleniach faktycznych, które wykraczają poza obszar kompetencji Trybunału w ramach postępowania prejudycjalnego. Jednakże argumenty, które zostały podniesione w trakcie zarówno pisemnego, jak i ustnego etapu postępowania, pozwalają Trybunałowi na przekazanie sądowi krajowemu wskazówek na potrzeby dokonywanej przez ten sąd oceny.

68. W odniesieniu do zamierzonego celu trudno byłoby zaprzeczyć, że zabezpieczenie interesów podmiotów praw autorskich (i użytkowników) poprzez zapewnienie, aby należności były pobierane i zarządzane uczciwie i sprawnie, jest uzasadnionym celem zgodnym z traktatami. Istotnie, przemożna przydatność organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi sama w sobie nie jest sporna.

69. Należy wziąć pod uwagę kwestię tego, czy względy interesu ogólnego przedstawiane na poparcie utworzenia lub utrzymywania monopolu terytorialnych takich organizacji są „nadrzędne” w tym znaczeniu, że monopole takie są nie tylko korzystne, ale i niezbędne do osiągnięcia celu sprawiedliwego i efektywnego poboru i zarządzania oraz nie wykraczają poza zakres, w jakim są do tego niezbędne.

70. W tym momencie uważam, że warto mieć na uwadze sposób, w jaki funkcjonują organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, zwłaszcza w odniesieniu do utworów muzycznych, jak to zostało szczegółowo opisane w stanowiskach przedłożonych w Trybunale.

28 — Tytułem niedawnego przykładu spójnego orzecznictwa Trybunału zob. wyrok z dnia 18 lipca 2013 r. w sprawie C-265/12 Citroën Belux, pkt 37.

71. Organizacje takie są zrzeszeniami podmiotów praw autorskich, które zbierają opłaty należne swoim członkom w odniesieniu do – w szczególności – każdego publicznego udostępnienia utworów tychże członków. Osiągają to poprzez udzielanie licencji użytkownikom, którzy chcą dokonać takiego udostępnienia, w odniesieniu do określonych repertuarów obejmujących szereg utworów muzycznych lub utworów wielu podmiotów praw autorskich. Pobierają one opłaty od posiadaczy licencji i kontrolują użytkowników lub potencjalnych użytkowników w celu sprawdzenia, czy utwory są publicznie udostępniane, a jeżeli tak, to czy użytkownik posiada licencję.

72. Zazwyczaj (choć nie powszechnie) w Unii Europejskiej organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi działają (z racji monopolu ustawowego lub faktycznego) na terytorium jednego państwa członkowskiego i mogą być zobowiązane do przyjęcia jako członków wszelkich podmiotów praw autorskich zamieszkujących lub posiadających siedzibę na terytorium tego państwa. W takich przypadkach kontrolują i udzielają licencji użytkownikom w tym samym państwie członkowskim. Jeżeli użytkownik chce uzyskać licencję na repertuar zarządzany przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi z siedzibą w innym państwie członkowskim, jest to możliwe w drodze wzajemnych porozumień między tymi organizacjami, działającymi w imieniu innych organizacji w ramach swojego własnego terytorium.

73. Argumenty na rzecz usprawiedliwienia monopolu zostały przytoczone przez OSA i wszystkie państwa członkowskie uczestniczące w postępowaniu, zaś argumenty przeciwnie przez uzdrowisko oraz w szczególności Komisję.

74. Podsumowując pokrótce główne argumenty wysunięte tytułem usprawiedliwienia, należy stwierdzić, iż podkreślono, że system ustawowych monopolu terytorialnych z wzajemnymi porozumieniami w zakresie reprezentacji: zapewnia użytkownikom „jedno okienko” w każdym państwie członkowskim, co eliminuje niepewność co do tego, gdzie należy uzyskać licencję i jakie prawa są dostępne w ramach różnych licencji; zapobiega sytuacji fragmentacji repertuaru, w której organizacje zbiorowego zarządzania „wybierają” sobie najbardziej lukratywne podmioty praw autorskich i zaniedbują mniejszościowe lub lokalne zainteresowania kulturalne; zapewnia podmiotom praw autorskich większą siłę negocjacyjną względem użytkowników na danym obszarze, a tym samym przyczynia się do uniknięcia „wyścigu do dna” w odniesieniu do poziomu opłat licencyjnych; pozwala państwom członkowskim na nakładanie niezbędnych warunków na zarządzanie organizacjami zbiorowego zarządzania i poddanie ich urzędowemu nadzorowi i kontroli; zmniejsza również koszty poprzez unikanie powielania zasobów wymaganych nie tylko w administracji, ale również w monitorowaniu potencjalnych sprawców naruszenia na danym terytorium.

75. Argumenty przeciwnie przedstawione Trybunałowi są – ponownie, mówiąc w skrócie – następujące: nie ma potrzeby istnienia krajowych „jednych okienek”, ponieważ możliwe jest ustanowienie ogólnounijnej „platformy”, udostępniającej wszystkie niezbędne informacje potencjalnym użytkownikom; w państwach członkowskich (takich jak Szwecja i Zjednoczone Królestwo), w których nie ma monopolu terytorialnego, nie występuje fragmentacja repertuaru, a użytkownicy nie doświadczają jakichkolwiek trudności w identyfikacji i uzyskiwaniu pożądaných licencji; wolny wybór dostawcy usług dla zarówno podmiotów praw autorskich, jak i użytkowników doprowadzi do skutecznej konkurencji, a tym samym do bardziej sprawiedliwych stawek i bardziej efektywnego poboru, z korzyścią dla wszystkich zainteresowanych; nie ma potrzeby ustawowego monopolu w celu umożliwienia państwom członkowskim skutecznego regulowania organizacji zbiorowego zarządzania; koszty poboru (które, jak się okazało, stanowią 15–20% wynagrodzenia) w rzeczywistości wzrastają w kontekście wzajemnej reprezentacji, podczas gdy organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi z siedzibą w jednym państwie członkowskim nie miałaby trudności w kontroli wykorzystania w innych państwach członkowskich przy użyciu środków własnych lub przez wykorzystanie środków przysługujących współpracującej organizacji z siedzibą w innym państwie członkowskim; możliwość udzielenia licencji wieloterytorialnych byłaby korzystna nie tylko dla użytkowników (takich jak uzdrowisko, które stwierdza, że jest częścią grupy prowadzącej działalność w kilku państwach członkowskich), lecz także dla podmiotów praw autorskich.

76. Pod wieloma względami właściwa ocena tych argumentów wymagałaby rozstrzygnięcia między konkurencyjnymi twierdzeniami dotyczącymi stanu faktycznego, co wykracza poza kompetencję Trybunału w kontekście niniejszego postępowania (jest to być może raczej sprawa dla prawodawcy). Przypominam w tym względzie, że Sąd niedawno uwzględnił skargę na decyzję Komisji stwierdzającą między innymi, że pewna liczba organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi bezprawnie koordynowała ograniczenia terytorialne poprzez ograniczenie licencji do terytorium krajowego każdej z tych organizacji²⁹. W wyroku tym Sąd stwierdził w szczególności, że Komisja nie uzasadniła szeregu twierdzeń podobnych do tych, jakie wysuwa w bieżącym postępowaniu³⁰. Nie złożono odwołania od tego wyroku, a Komisja przyznała w bieżącym postępowaniu, że nie udało się jej wykazać swojego stanowiska przed Sądem. Nie wysnuwam jednak żadnych pewnych wniosków z ogólnych ustaleń Sądu, dokonanych w innym postępowaniu i w odmiennych okolicznościach³¹, chciałabym tylko zaznaczyć, że przy podejmowaniu ostatecznego rozstrzygnięcia co do zasadności ustawowych monopolu terytorialnych przysługujących organizacjom zbiorowego zarządzania prawami autorskimi požądane jest dokładne badanie wykraczające ponad to, co Trybunał jest w stanie przeprowadzić w bieżącym postępowaniu.

77. Jeśli zwrócić się ku argumentom przedstawionym w niniejszym postępowaniu, wydaje mi się, że po pierwsze, kontrargumenty w żadnej części nie rzucają poważnych wątpliwości na przydatność ustawowych monopolu, takich jak omawiane, w kwestii zapewnienia sprawiedliwego i efektywnego gromadzenia i zarządzania opłatami licencyjnymi. Wprawdzie Komisja twierdzi, że prowadzą one do duplikowania kosztów, jednakże pełnomocnik OSA stwierdził na rozprawie, iż koszty zazwyczaj są dzielone w ramach wzajemnych porozumień dotyczących reprezentacji.

78. W sposób bardziej oczywisty wymaga rozpatrzenia zagadnienie, czy monopole takie są niezbędne i proporcjonalne do osiągnięcia zamierzonego celu.

79. W tym zakresie „jest wiele za i przeciw”³² – i nie wydaje mi się, aby którakolwiek ze stron zdecydowanie zwyciężyła w tym sporze w ramach twierdzeń przedstawianych Trybunałowi w bieżącym postępowaniu.

80. Mogę na przykład z jednej strony docenić słuszność argumentów odnoszących się do niezwykle požadanego „jednego okienka” w ramach każdego terytorium, w odniesieniu zarówno do podmiotów praw autorskich, jak i do użytkowników. Z drugiej strony wydaje się prawdopodobne, że takie ułatwienie mogłoby być utworzone na szczeblu Unii, gdyby zniesione zostały wszystkie ograniczenia dotyczące swobody świadczenia usług w tym zakresie. Nie zostało jednak w żaden sposób wykazane, że miałyby to miejsce w przypadku braku regulacji. Równocześnie, jakkolwiek Komisja być może nie odnalazła żadnych dowodów fragmentacji repertuaru lub zaniedbania muzyki będącej przedmiotem mniejszościowego zainteresowania w kilku państwach członkowskich, w których obecnie nie istnieje ustawowy monopol, to nie oznacza to w sposób bezwzględny, że takim następstwem w praktyce nie zapobiega istnienie ustawowych lub faktycznych monopolu w większości państw członkowskich. Albo znowu, jakkolwiek potrzeba regulowania działalności organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi niekoniecznie wymaga narzucania krajowych monopolu, trudne mogłoby być osiągnięcie požadanego celu przez samo poddanie takich organizacji rozlicznym krajowym środkom regulacyjnym, zależnie od państwa członkowskiego, w którym wykonują one swoją działalność.

29 — Zobacz wyrok Sądu z dnia 12 kwietnia 2013 r. w sprawie T-442/08 CISAC przeciwko Komisji, odnoszący się do decyzji Komisji C(2008) 3435 wersja ostateczna z dnia 16 lipca 2008 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/C2/38.698 – CISAC).

30 — Zobacz pkt 146 i nast. wyroku.

31 — Zaskarżona decyzja w sprawie T-442/08 dotyczyła „warunków zarządzania prawami do publicznego wykonania utworów muzycznych oraz udzielania odpowiednich licencji w zakresie dotyczącym wyłącznie korzystania z tych utworów w drodze przekazu internetowego, kablowego i satelitarnego” (pkt 1 wyroku). Bieżąca sprawa dotyczy publicznego udostępniania za pomocą stałych odbiorników radiowych i telewizyjnych, czyli sytuacji, w której aspekty terytorialne mogą mieć większe znaczenie.

32 — „Much might be said on both sides”, Sir Roger de Coverley, cytowany w *The Spectator*, dnia 20 lipca 1711 r.

81. Krótko mówiąc, wydaje mi się, że chociaż przedstawiono ważne argumenty na rzecz zniesienia ustawowych monopolu terytorialnych w celu przestrzegania traktatowego zakazu ograniczenia swobody świadczenia usług, nie wykazano, że *zarówno* taka swoboda, *jak i* sprawiedliwe i efektywne gromadzenie i zarządzanie opłatami licencyjnymi w odniesieniu do publicznego udostępniania utworów muzycznych za pośrednictwem stałych odbiorników radiowych i telewizyjnych mogą być osiągnięte bez ogólnounijnych ram regulacyjnych. Mój pogląd jest wzmocniony przez wniosek Komisji dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych na potrzeby ich wykorzystania na internetowym polu eksploatacji na rynku wewnętrznym. Wniosek ten stwierdza, że „[d]ziałanie Unii jest konieczne w oparciu o zasadę pomocniczości (art. 5 ust. 3 TUE), ponieważ ramy prawne na poziomie tak krajowym, jak i unijnym okazały się niewystarczające, aby wyeliminować istniejące problemy”³³.

82. W rezultacie uważam, że w odniesieniu do publicznego udostępniania utworów za pośrednictwem stałych odbiorników radiowych i telewizyjnych oraz w oczekiwaniu na potencjalną regulację ogólnounijną można zasadnie uznać, że krajowe monopole ustawowe przysługujące organizacjom zbiorowego zarządzania prawami autorskimi realizują uzasadniony cel zgodny z traktatami, są uzasadnione nadrzędnymi względami interesu ogólnego, są odpowiednie dla zapewnienia realizacji tego celu i nie wykraczają poza to, co jest niezbędne do jego osiągnięcia. Nie odwiódł mnie od tego poglądu fakt, że w nielicznych państwach członkowskich monopole nie istnieją. W takich przypadkach wyjątek nie zaprzecza regule. Jednakże to do sądu krajowego należy ostateczne rozstrzygnięcie tych kwestii w świetle przedstawionych mu faktów.

Wnioski

83. W świetle powyższych rozważań uważam, że Trybunał powinien odpowiedzieć na pytania przedstawione przez Krajský soud v Plzni w następujący sposób:

- 1) Odstępstwo niedopuszczające wynagrodzenia dla autorów za udostępnianie ich utworów za pomocą odbiorników radiowych lub telewizyjnych pacjentom w sypialniach w zakładzie uzdrowiskowym, który jest przedsiębiorstwem, jest sprzeczne z przepisami dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.
- 2) Jeżeli państwo członkowskie nie dokonało właściwej transpozycji dyrektywy 2001/29, sądy krajowe są zobowiązane do dokonywania wykładni prawa wewnętrznego, tak dalece, jak to możliwe, w świetle brzmienia i celu tej dyrektywy, aby osiągnąć zamierzony przez nią rezultat. W okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym nie jest istotne, czy przepisy dyrektywy są wystarczająco bezwarunkowe i precyzyjne, aby jednostka mogła powoływać się na nie wobec państwa lub podmiotu zrównanego z państwem.
- 3) Stosowaniu przepisów prawa krajowego, które zastrzegają wykonywanie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi na terytorium państwa członkowskiego dla jednej (monopolistycznej) organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, a tym samym nie zezwalają usługobiorcom na swobodny wybór organizacji zbiorowego zarządzania z innego państwa członkowskiego, nie stoją na przeszkodzie art. 102 TFUE lub art. 16 dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym. Przepisom takim stoją na przeszkodzie art. 56 i nast. TFUE tylko wtedy, gdy

33 — COM(2012) 372 final, aktualnie przedłożona Parlamentowi i Radzie; zob. pkt 3.2 uzasadnienia. Jakkolwiek dziedzina objęta wnioskiem nie jest dokładnie taka sama jak dziedzina będąca przedmiotem sporu w bieżącym postępowaniu, wydaje mi się, że potrzeba zgodnych działań jest istotnym czynnikiem w obydwu przypadkach.

zostanie stwierdzone, że nie realizują usprawiedliwionego celu zgodnego z traktatami, nie są uzasadnione nadrzędnymi względami interesu publicznego, nie są odpowiednie dla zapewnienia realizacji tego celu lub wykraczają poza to, co jest konieczne do jego osiągnięcia.